

KOVÁCS FERENCZ IRODALMI HAGYATEKA.

(Második közlemény.)

5. Mesék és regék.

Kovács kéziratának utolsó kötete külön címlappal is el van látva. A teljes címlap így hangzik:

Mesék és Regék
Külömbkülömbféle nagyobb és
apróbb Darabokkal együtt
Versekben.

Kovács Ferencz In—r.

4 számozatlan levél után 50 számozott lap következik, innen kezdve megszűnik a számozás, még ívjelzés sincs; 101. teleirt s egy üres lap után egy második címlapot találunk *Külömbkülömbféle Darabok* jelzéssel, s a következő levélen kezdve 58 teleirtat; ezután 2 üres levél és 37 tele, 1 üres, majd ismét 12 tele és 4 üres lap következik, úgyhogy az egész kötet 308 lap terjedelmű; ebből 13 üres. A kötet szerkezetileg két részből áll; az első nagyobb fele 254, a második 54 lapot foglal magában. A kettőt Kovács később, valószínűleg élete végén, összekötötte. A kötet egyes versei igen különféle időkből valók; vannak köztük nagyon régi, Kovács írói pályájának kezdetén, a 70-es évek legelején készült versek, s igen kések, pályája legvégéről, a XIX. század tizes éveiből.

A kötet első, az egésznek felénél valamivel nagyobb részét (160 l.) a *Mesék és Regék* kézírata, foglalja el. Jeligéül egy distichonos idézet szerepel:

A' mit a' Rab nyilván nem mert kibeszélni Urának,
Adt' azt gyenge fedél fedte Mesékbe elő.

A vers Phaedrusból való, s a kötet összeállítása alkalmával Kovács oda is írta eredetijét:

.... servitus obnoxia
Quia quod volebat non audebat dicere,
Affectus proprios in fabellas transtulit.

Ajánlásul, *Elő Beszéd helyett*, Hagedornnak *Wider den Horaz* című epigrammját fordította le, illetőleg bővítette magyar verssé Kovács, s fordításai versmértékéről a következő *Jegyzésben* ad fölvilágosítást:

Ugy tetszik hogy a' Versekben irt Mesékhez legjobban illenek, az egyenetlen lábakon sántikaló 's ugráló Versek; a' mint ezt a' Francia, Német és Olasz Mese Íróknak Meséik és Regéik alkalmasint bizonyítják. Illyen sántikaló Versekben vagynak a' következő Mesék és Regék is foglalva, a' Magyar füleknak próbául.

A gyűjtemény 69 verses mesét tartalmaz. Mind fordítás, még pedig kivétel nélkül német írókból, jobbára Gellertből,¹ s a kor divatja szerint szabadon, ennek azonban nem elvi oka van, hanem az író gyakorlatlanságának következménye: nem volt annyi ereje, hogy igazi műfordításokat adjon. Sorukat és címüket alább adom, zárójelbe téve német eredetijük címét; négynek (65—68. számú) közvetlen forrása ismeretlen,² egy ötödiknek (69. sz.) eredetijét Hagedorn írta, a több 64 Gellerté — ezeknél pusztán a német költemény címét közlöm.

1. *A' Fülemlé és a' Pacsirta.* (Die Nactigall und die Lerche.)
2. *A' Csiz.* (Der Zeisig.)
3. *A' tánczos Medve.* (Der Tanzbär.)
4. *A' Kalapnak történetei.* (Die Geschichte von dem Hute.)
5. *Az Öreg.* (Der Greis.)
6. *A' Csikó.* (Das Füllen.)
7. *Klóris.* (Chloris.)
8. *A' Beteg.* (Der Kranke.)
9. *A' Róka, és a' szarka.* (Der Fuchs und die Elster.)
10. *A' sánták Tartományja.* (Das Land der Hinkenden.)
11. *Inkle és Járíko.* (Inkle und Yariko.)
12. *A' Kakuk.* (Der Kukuk.)
13. *A' Kisértel.* (Daz Gespenst.)
14. *A' maga gyilkosság.* (Der Selbstmord.)
15. *A' Szentes Nénike.* (Die Betschwester.)
16. *A' Vak és a' Sánta.* (Der Blinde und der Lahme.)
17. *Az Eb.* (Der Hund.)
18. *A' Proceszszus.* (Der Process.)
19. *A' Köldus.* (Der Bettler.)
20. *A' Ló és a' Bagócs; v. Bögöly.* (Das Pferd und die Bremse.)
21. *Az utazók.* (Die Reise.)
22. *A' Testamentom.* (Das Testament.)
23. *Dámétás és Fillis.* (Damötás und Phyllis.)
24. *Az ellenmondó Aszszony.* (Die Widersprücherinn.)
25. *A' Szöcskő.* (Das Heupferd.)
26. *Szemnon és a' Néző; vagy Jövendő mondás.* (Semnon und das Orakel.)
27. *A' Kártya Ház.* (Das Kartenhaus.)
28. *A' buzgó szerelmű Aszszony.* (Die zärtliche Frau.)
29. *A' buzgó szerelmű Férfj.* (Der zärtliche Mann.)
30. *A' Pók.* (Die Spinne.)
31. *A' Méh és a' Tyúk.* (Die Biene und die Henne.)
32. *Az édes Álom.* (Der süsse Traum.)
33. *A' Vándor.* (Der Reisende.)

¹ V. ö. dolgozatomat: *A német költészet halása a magyarra a XVIII. században* (1913), 36., 60., 96—97., 101—102., 125. l.

² A közvetett forrásokat lásd Ember Nándor dolgozatában (főntebb a 275—276. lapon).

34. *A' meghalgattatott Szerető.* (Der erhörte Liebhaber.)
35. *A' szerencsés Férj.* (Der glücklich gewordene Liebhaber.)
36. *A' Szegény és a' Gazdag.* (Der Arme und der Reiche.)
37. *A' Barátságos látogatás.* (Der gütige Besuch.)
38. *Dámokles.* (Damokles.)
39. *A' két kutyák.* (Die beiden Hunde.)
40. *Zelinde.* (Selinde.)
41. *A' Kincs.* (Der Schatz.)
42. *Mónima.* (Monime.)
43. *Az halhatatlan Könyviro.* (Der unsterbliche Autor.)
44. *A' zöld Szamár.* (Der grüne Esel.)
45. *A' Báróvá lett Polgár.* (Der baronisirte Bürger.)
46. *A' szegény Hajós.* (Der arme Schiffer.)
47. *Az örök Végezés.* (Das Schicksal.)
48. *Lizét.* (Lisette.)
49. *A' Halgatás.* (Die Verschwiegenheit.)
50. *A' kis Réczefi.* (Die junge Ente.)
51. *A' Beteg Aszszony* (Die kranke Frau.)
52. *A' Jó Tanács.* (Der gute Rath.)
53. *A' két Leánykák.* (Die beiden Mädchen.)
54. *A' Képiró.* (Der Maler.)
55. *A' szerencsés Házasság.* (Die glückliche Ehe.)
56. *Elmire és Zelinde.* (Elmire und Selinde.)
57. *A' Házi Tamitó.*
58. *A' Kegyes Generalis.* (Der fromme General.)
59. *Az Ifju Leányka.* (Das junge Mädchen.)
60. *A' Tatár Kán.* (Der Tartarenfürst.)
61. *A' szerencsés Versíró.* (Der glückliche Dichter.)
62. *A' Vallástalan v. Szabadéletű.* (Der Freygeist.)
63. *Héródes és Héródiás.* (Herodes und Herodias.)
64. *Rinzolt és Lúczia.* (Rhinsolt und Lucia.)
65. *A' Légy és a' Hangya.*
66. *A' Kalamász Köcsög és a' Szekér.*
67. *A' Publikán madár és A' Tyúk.*
68. *A' Szüzesség.*
69. *Doctor Purgánti Pál és Ágnes.* (Hagedorn: Paulus Purganti und Agnese.)

A kötet második felének külön czíme *Külömbkülömbféle Darabok*, s e cím igen jól talál a nagyon is vegyes tartalomhoz. Maga is két részre válik. Első része *Kisebb költemények* címet viselhetne s a következő darabokat foglalja magában:

(I.) *Anglus Poeta Pópe' Reggeli Éneke, Hágedorn fordítása után. 1791.*

(II.) *Iffak Eneke 117 'Solt. notájára 1772.*

6 nyolcz soros, páros rímekkel összefűzött versszak, egyike Kovács legkorábbi verseinek. Korai keitéből azt következtetem, hogy fordítás, noha olyan mindennapi gondolatokat foglal versbe, hogy bátran lehetne eredeti.

(III.) *Az Idő.*

134 páros rímű, 15 szótagú verssorban írt elmélkedő vers, erősen vallásos színezettel. Kétségkívül fordítás.

(IV.) *A' Felebarát.*

210 sor, ugyanolyan versmértékben; szintén elmélkedő vers a felebaráti szeretetről, illetőleg annak hiányáról s az önzés rút következményeiről. Ez is nyilván fordítás.

(V.) *Szent Lászlói Fürdő 1778.*

55 Zrinyi-versszak, azaz 220 sor. Leíró vers, a veszprémvármegyei, czuhavölgyi Bakonyszentlászlói gyógyfürdőjének s a fürdői életnek rajza. Eredeti. Alább egész terjedelmében közlöm, bár aesthetikai vagy irodalomtörténeti értéke nincs, csak művelődéstörténeti és tájképi érdeke.

(VI.) *Búcsú a' Gy— és Cs— vidékektől 1778.*

45 hatsoros versszak (összesen 270 sor), az 1, 2, 4, 5 sor páros rímű ősi nyolczas, a 3. és 6. összerímelő hetes. A címbeli két betű valószínűleg Bakonyszentlászló közelében fekvő két falut, Gyirótot és Cseszneket, jelent, s így joggal gondolhatnók, hogy a vers egészen eredeti s a költő személyes élményeinek hatása alatt keletkezett. A *Búcsúban* azonban személyes elem egyáltalán nincs, a leghalványabb nyom sem utal Kovács akkori viszonyaira, egy vonást sem köszön azoknak a természeti képeknek, melyek e két bakonyi faluban a költő szeme elé tárultak, úgyhogy föl kell tennünk: ez is fordítás. Erre vall a költemény hangja és szelleme: egészen a XVIII. század közepi német szentimentális idill-költészet világában mozog. Mint ennek a hangnak és szellemnek egyik korai termését, alább közlöm.

(VII.) *Házassági Román. 1782.¹*

112 sor. A kötetnek tárgyi és formai szempontból legérdekesebb verse. Párrímes sorai ugyanis anapaestikus lebegésűek, még pedig oly tiszták, a milyeneket utána jóideig Verseghyn kívül magyar költő nem írt. (Képietük: $\overline{\cup\cup} - | \overline{\cup} - | \overline{\cup} - | \overline{\cup}$). Ha a keletkezésükül megjelölt adat megbízható — nincs okunk kételkedni — s a vers csakugyan 1782-ből való, akkor a magyar verselés történetében nagy a jelentőségük: Földi János rimes anapaestusai ugyan egy évvel megelőzik, de míg azok puszta forma-gyakorlatok voltak, minden komolyabb cél nélkül s híján a költői tartalomnak, Kovács rimes anapaestusaiba igazi költői anyagot öntött, verse jóval több forma-gyakorlatnál s a *Házassági Románt* kell az első komoly célú magyar rimes anapaestusokban írt versnek tartanunk; Verseghy híres *Lillájánál* évekkel korábbi. Emeli jelentőségét, hogy Földi verse csak 1787-ben jelent meg², s így Kovács magától, minden előzmény és bátorítás nélkül tette kísérletét. A túlságosan rövid, az erősen csengő, majd mindég két szótagú rímmel kiemelt sorok azonban olyan pattogó ritmusúak, hogy kelleténél zeneiebbek s így, nagy tömegükkel, fárasztók, épen a csengésükkel egyhan-

¹ Vastagon áthúzva : 24 Januárij.

² Magyar Műsa 1787 : 242—243. 1.

guák, szinte a leoninus hatását keltők. Elbeszélő költeményhez, mint itt, még kevésbé illenek. Nem kevésbé érdekes a vers tárgyi szempontból. Az elbeszélő költeményeknek azon fajához tartozik, melyet német hatás alatt Faludi kezdett meg, s nyomában többen, főként Verseghy és Révai művelték: rokokó-izlésű történetkéek a szerelem világából, Ámorral a vezető szerepben, játékosan, pajzánul elbeszélve. Bár a vers eredetisége egypár zalavármegyei czélzása ellenére legalább is gyanus, mégis e kettős érdekessége miatt alább szintén közlöm.

(VIII.) *Ugy és Nem.*

40 páros rímű, tizenöt szótagú sorban írt tréfás költemény. Hőse egy házasodni kívánó s magát e szándékában ügyvéd-barátjától támogattatni kívánó férfi. Indítéka: a tanácskérő hol a házasodása mellett, hol ellene említ érveket s mindjárt meg is czáfolja őket; régi, máriskolai drámáinkban is szerepelt, sőt a népmesékbe is átment; kidolgozása lehet eredeti, de nem szükségképen az. Nagyobb jelentősége nincs.

(IX.) *Egy Prókátori Házasságra 1773.*

28 egyrimű Zrinyi-szak, 92 sor. Szintén a házasságról szól s hasonlóképen tréfás hangon: az ügyvéd házasságát a pörrendi eljárás mozzanataival hozza kapcsolatba. Nászajándékul készült, valószínűleg idegen minta után, de talán önállóan. Költőiség — épen azért — alig van benne.

(X.) *Egy különös és ritka természetű embernek felelete, egy Aszszony Baráthyának Levelére.*

256 sor Kovács kedvelt mértékében, a párrimes tizenötösben. Egy látszólag ellentétes vonásokból összeszőtt jellemű ember lelkivilágának magyarázata s az ellentétek elsimitása. Noha e hosszadalmas és unalmas vers nem egy jellemzése talál Kovácsra, mégis nyilván fordítás. Sokkal kieszeltebb és kiélezettebb vers, mintsem Kovácstól telt volna.

(XI.) *Sir Kövek.*

Hat rövidebb-hosszabb sírvers, jobbára gyermekeinek és rokonainak emlékére. Czimük:

(1.) 1793. 10. Juny; rokonának, Vecsey Pálnak halálára.

(2.) *Egy Kisdéd sírjára.*

(3.) *Jósika.*

(4.) 1793 24. Augusti. Horvát József sírverse.

(5.) 1803. Majus 21dik. Fianak, Kovács Ferencznek, emlékére.

(6.) 1814. Januar 28dik. Leányának, Kovács Annának, sírverse.

E hat vers nyilván eredeti, de, egyet kivéve, nem emelkednek a műkedvelő költők rendes alkalmi verseinek színvonala fölé. Az ötödik, egy ügyvéd halálára írt vers, eltér a sablontól: valamint a *Prókátori házasságra* című alkalmi költeményében a nász-vers számára aknázza ki az ügyvédi gyakorlat terminus technicusait, itt sírversbe fonja bele a legismertebbeket. Bár ez az eljárás természetsszerűleg a komikum felé tereli a verset, az alkalom szomorúsága és a forma játszísága közti ellentét nem zavar, s Kovács elég ügyesen harmóniába tudja hozni a két ellenkező irányú hangulatot. Ép ezért alább közlöm e kis verset.

(XII.) *Apróságok.*

Huszonhárom rövid, nagyrészt epigrammatikus fordulatú vers, vagy idegen versek fordításai, vagy legalább gondolatuk idegenből vett. Egyikben-másikban az ötlet nem értéktelen, de kidolgozásuk gyarló. Címük a következő:

- (1.) *Hadrián Romai Császár halálos Eneke.*
- (2.) *A' Kised.*
- (3.) *A' Szerelemhez.*
- (4.) *A' Csók.*
- (5.) *Álom Irishez.*
- (6.) *Iris Felelete.*
- (7.) *Egy Bokrétára.*
- (8.) *Treszka.*
- (9.) *A' Kátissza betegségén.*
- (10.) *Ki a' Vitéz?*
- (11.) *Az özveggy Treszka.*
- (12.) *Magaszeretet.*
- (13.) *A' Szaksz Gróf. (Comte de Sax.)*
- (14.) *Férj és Feleség egygyek.*
- (15.) *Kátissza emlékezete a' Templomban.*
- (16.) *Nagyravágyás.*
- (17.) *A' Természet és Törvény.*
- (18.) *A' Végzések és a' Szerelem.*
- (19.) *A' Házasság.*
- (20.) *'Susánna.*
- (21.) *Egy szegény Paraszt felfoháskodása a köldülő Barátok eltörlésének hallására.*
- (22.) *Sok Nevetés.*
- (23.) *Julihoz.*

A kötet harmadik önálló része — külön ívjelző betűkkel ellátott füzet — 39 lapon az *Elveszett paradicsom* fordítását adja párrimes Zrinyi-sorokban a következő cím alatt:

Miltonnak Elvesztett Paradicsoma,
Zachariae Német fordítása után.
Egy fordításbeli Próbátétel.

A mint a cím is mutatja, Kovács csak kísérletül szánta, mindössze az I. éneket fordította le, az eredeti angol 798 sorát 1330 sorban tolmácsolva, azaz az eredetijét pontosan $\frac{2}{3}$ -ad részével megnyujtva. Hogy nem is szándékozott tovább folytatni a fordítást, azt az utolsó sor után jegyzete mutatja: »Vége az Első Enekek és a' Próbátételnek is.«

A fordítás után *Jegyzések az első Enekre* cím alatt 12 lapon közli magyar fordításban Zachariának az eposzhoz fűzött jegyzeteit. A jegyzetek végén lévő keltezés: »Dégen 1811.«, fölvilágosítást ad a fordítás keletkezésének idejéről.

A főntebb kiemelt versek pontos, az utolsó betűig hű másolatban itt következnek.¹ A versszakok számozása tőlem való.

Szent Lászlói Fördő 1778.

1. A' mint van folyások Bakony Erdeinek,
'S kősziklákkel kevert bérczes Hegyeinek,
Szintén közepette Veszprém Vármegyének ;
Északi felében tisztább tövének,
2. A' többek közt (mellyek vagynak környékében,
Hegyein, Völgyében, szélin, közepében)
Épült egy kis Hellység. Régi idejében,
A' mint ennek titkát viseli nevében.
3. Szent László a' neve ; mert ha mégü végére
Szent László Királyunk emlékezetére,
Szentegyházát pedig hű tiszteletére
Szentelte vólt régi Ósink buzgó vére.
4. A' Cseszneki Griffnek van ma szárnya alatt,²
Miólta a' Török Hazánkól ki szaladt.
Ez Várnak Gróff Gara vetett elsőb falat,
'S birta a' Bakonyi Gróff nevezet alatt.
5. A' kinek végtére magva szakadtával
Szállott a' Királyra, minden falujával ;
Ostán a' Töröknek, Hazánkra csaptával
Jutott a' kezére egész tájékával.
6. Birta is, a Griffes Eszterházy szerte-
Szélllyel e' tájékról mig el nem kergette ;
Ki is, Királyunknak mint hogy e' jót tette,
E' Várt vidékjével Jutalomul vette.
7. Kinek nagy Nemzete mái nap is birja,
'S Fő Kapitányának magát ennek írja.
Kár régi fényének hogy már készül sirja,
Mert már agg voltában magát alig birja.
8. E' Vár mi vóltáról de nem czélom irni,
Sem romladozásra kelt kövein sirni ;
Ha gyenge ujjaim fogják tollam birni,
Halasztom ezekről, más időre, irni.
9. Czélom csupán szólni azon Hellységéről,
Mellynek oda feljebb szóllék már nevéről ;
'S ennek egészséges, kies, 's vig térjéről,
Főképp' pedig Fördő — 's Orvosló — vizéről.
10. A' mint e' Hellységet a' régiség tette,
Sem magos, sem lapos helyre nem helyhette,
Egy halmon van nagyobb részént épülete,
'S egy friss forrás ere foly Délről mellette.

¹ A tollban maradt ékezeteket azonban pótoltam.

² Allegorikus kifejezése annak, hogy Szentlászló az Esterházy grófok cseszneki ágának birtoka. Csesznek vára magas szintén Esterházy birtok volt — ma is az — s a griff az Esterházy-család címer-madara.

11. Szorgalmatos keze a' Szántó vetőnek,
Köröskörül földjét jó darab erdőnek,
Makk termőből tette gabona termőnek,
A' lapossát pedig kaszálló mezőnek.
12. Mellyeken a Vető fáradsága után,
A' napnak a' közép nyári pontra juttán,
Sűrű kepeket rak a' barázdák futtán,
Hogy ha az esztendő járt a' rendes után.
13. Földjét sok Forrás, Ér, Rétjének áztatja,
Sullyos terh a' karnak mellynek kaszálatja
Kevés, de jó ; nem is kétli a' ki látja
Melly zsiros agg füve' tömött sarjazatja.
14. Némelly részét magasb, 's kövérebb hegyének
Tette forrásává a' szőlő levének,
Mellyet bátor tartson más vidék gyengének,
Kedves itt (mert nem pénz) a' szomju gégenek.
15. Melly földjét gabona alá nem szánthatja,
Sem szőlő vesszővel bé nem plántálhatja,
Gyümölcs fákkal aztat ritkával rakatja,
Kikbe külömbkülömb ágait óltatja.
16. Kiket bőv természettel ha áld a' természet,
Sok gyümölcstelen tér véssen bennek részét ;
Mindenkor találsz itt friss gyümölcsöt készet,
Valamig el nem jön az őszi enyészet.
17. Délre tőlle vagynak Bakony kőszikláí,
A' földdel egy idős Hárs- Szil- Tölgy- 's Bükkfái,
Mellyek közt legelnek csoportos csordái,
'S a' Bakony czimere sok sertés marháí.
18. Mellyeket kísérnek pásztori Dalokkal
Azoknak őrzői ; 's eresztett hangjokkal
Jádszadoz az Ekhó ; a' barmok is sokkal
Vigabbak, 's ugrálnak azok' hallásokkal.
19. Nem csuda, mert tiszta a' Levegő Égnek
Járása környékén e' kies helységnek,
Nincsen dögös gőzze környül a' rétségnek,
'S nem lehet ártalmúl a' jó egésségnek.
20. Tiszta forrásokból fokadtak vizei,
A' mellyekkel élnek barmi 's emberei ;
Itt az egésségnek bizonyos jelei
Sok vidám öregek' számos esztendei.
21. A' többek közt a' mint van a' Falu fekete,
Délről egy hegy tőben van egy kut eredte,
Mellynek orvosságos csuda természetete,
Illy nagyon bóldoggá e' helységet tette.
22. A' mellynek alig van más fél öl méjjsége,
Bödön káva közzé foglalt kereksege ;
Alól forr szüntelen, felül foly bővsége,
A' kristálnál tisztább színe ékessége.

23. Nem savanyó, nem is édes kóstolatja,
Egy kevésbé tetszik nehéznek illatja,
Ugy hogy a' gyenge orr nehezen áthatja,
Míg magát jó formán hozzá nem szoktatja.
24. Hideg a' hév Nyárban, vetekedik jéggel,
Télen kedveskedik langyos melegséggel,
Kénköves szaga nagy Bójtmás hava véggel,
A' mellyből alább hágy a' nyári hévséggel.
25. Mellynek régi Ősink érezvén erejét,
Sok beteg főzette belőlle fürdejét,
Sok mosdotta benne kezét, lábát, fejét,
Sok meglátogatta töltni csak idejét.
26. Mely végre sokaknak gyakor kérésére,
A' Földes Uraság ajánlá végtére,
Magát itt egy fordó ház' építésére,
A' közönséges Jó haszon vételére.
27. Mellyet is a' múlt Száz közepe tájában
Rakata e' viznek csak szomszédságában;
Vólt is ez az ólta mindég divatjában
Kivált a tavaszi 's nyári Hók folytában.
28. És mivel számai az ide jövőknek
Látszattak naponként többekre menőknek;
Elő fordultával az ujjabb időknek
Építették több 's szebb házak a' ferdőknek.
29. A' környék vidékről gyül is ide sok nép,
Pór, Nemes, Ur, koldus, mind beteges, mind ép,
Mind vén, mind fiatal, jó, rossz, mind rüt, mind szép,
Pap, Barát, Mester is ide sokszor bé lép
30. Kik többnyire élnek forralt feredővel,
De némely betegek csak hideg vizével;
A' feredés közt némelyt itt köpölyözővel
Frissítnek; utánna mást az ér metszővel.
31. A' melyből kijöven meg újjult vérekkal,
Mulatják magokat ezek énekekkel,
Amazok sok nyájjas 's vidám beszédekkel,
Míg az asztal készül, 's szakács az étkekkel.
32. A' mellyet a' Fördös készített azoknak
Kiknek nincs cselédjek, 's szakácsok magoknak,
Nem is mondhatt, elhidd, étkit árosoknak,
Csak a' kár szükiben van a' jó boroknak.
33. Étkeivel kiki ha megelégedik,
Kivált az Uri nép mikor felesedik,
Ki egy, ki más társsal egybe verekedik,
Ez ezzel, más mással szóba ereszkedik.
34. Közülők némelyek gyújtnak is pipára,
Tekézőknek mások mennek piacára,
Némelyek asztalhoz ülnek ostáblára,
Mások játsznak kártját magok mulattára.

35. Mint a' fődő háznak vagyon épülete,
Gyümölcs fákkal teljes kert a' körülete,
Ezek árnyékába némely magát vette
Kivált ha a Napnak van heves sütete.
36. Némely kísétálgat a' Czuha folyóra,
Az hol, kivált ha kap rákászó hálóra,
Kap rákra elégre estvére valóra,
Míg eljön a' rendelt estvi ferdő óra.
37. Ki ballag némelyik az Örög alljára ¹
A' Szarvasok 's Ózek kedves barlangjára ;
Vagy ha jók lábai Keselő csucscsára,
A' könnyü Vadkecskék hajdani utjára.
38. Az honnan az Iszka setétes völgyére
Szállhat egy meredek kőszikla tövére,
A' melynek ha tekint magas tetejére
Akadnak szemei a' Rárók fészkére.
39. Remete lakás is vólt itt hajdanában,
Ámbár már ma hever romlott rakássában ;
Kertjének még most is ehetsz szilvájában
Szent Mihály havának közepe tájában.
40. Szerez a' fenyves is nem kis mulatságot,
Szép látni Bakonyban ezt a' ritkaságot ;
De vigyázz le ne törj róllok csak egy ágot,
Hogy az Uraságtól ne kapj pírónságot.
41. Ujjít mást a' galamb 's gerliczék nyögése ;
Mint a' Fülemlék kedves éneklése,
Másokat a' Rigók harsány süvöltése,
'S több apróbb madarkák vidám csevegése.
42. Az orvosfű 's gyökér másnak szívet vonja,
Mert az efféléknek Bakony az otthonja ;
El megy, keres, 's ha lél azt füzérre fonja,
'S él honnyában vélek, ha fáj a' vékonya.
43. Kinek a kedve hegy, ki megy a' szőlőbe ;
A' vetést kedvellő sétál a mezőbe ;
A' Gyümölcs szerető, a' Gyümölcs erdőbe,
Míg más a' forrásnál dúdol a' hegytőbe.
44. Így élük, így töltik üres időjüket,
A' míg elkészítik esti ferdőjüket ;
Mellyről midőn ismét kiszállítják őket,
Az asztallal készen látják a' főzőket.
45. Mellytől kiki vidám meglegedéssel,
A' vacsorájától lévén felkeléssel ;
Sétál az estvéli szél lengedezéssel,
Míg a Leány' készen van az ágyvetéssel.
46. Mellyel osztán mégyen kívánt nyugalma
Az esti éneklő madarkák hangjára ;
El is alszik ; 's le dült a' melly oldalára,
Azon is serken fel más nap viradtára.

¹ A hegy neve ma : Zörög.

47. De azt mondod: Mít ér mind ez a' multság?
Vagy mit használ e' viz után tett fáradság?
Nem enyhülvén nálla a' testi lankadság,
Itt talán lappad csak az erszény dagadság.
48. Ne siess Barátom! a' bal itélettel,
Próbáld meg bár magad jövő kikelettel
Sok beteget innét látsz vig elmenettel
Kik valának ide nyavalyás jövettel.
49. Sokféle erőtlen ki magát rá szánja,
Az itt mulatását hidd el meg nem bánja,
A' mint ezt okokkal mutatni kívánja,
Egy böles Hippókrátes fija 's tanítványja.
50. Mi is lehet oka olly sok öregeknek
Két időt is által élt egésségeknek?
Mi az oka olly sok számos kisedeknek
Ez helyben, ölkben az aszszony népeknek?
51. Hanem mivel élnek mindig e' kútfővel;
Nem vesződnek soha köszvény', hideg', 's kővel;
'S mivel e' víz magot fogat a' meddővel,
Gyakran kell a' Menynek vesződni bölcsővel.
52. A' hagymáz, sárgaság, gutaütött tagok,
Száraz- 's belfájdalnok, óltvar, daganatok,
Negyednapi hideg, megrekedt hőszámok,
'S főfájás tehetnek e' vizről szót magok.
53. Kik torok fájástól ez előtt gyötrettek,
Álombetegségben vagy betegeskedtek,
Vagy a' romlott vértől voltak észvesztettek,
Mondják, e' ferdőtől egésséget vettek.
54. Én ugyan erejét még nem tapasztaltam,
Mert csak multságból ferdőjét próbáltam;
De mivel gyógyúltan sokakat hallottam
Innen haza térti; azért javallottam.
55. Reménylem Barátom hogy ha meg próbálsz,
A' mit mondtam, mind azt, igaznak találod;
'S ha a' rendes időt szivesen kiállod,
Hátrább áll éltedre esdeklő halálad.

Búcsú a' Gy— és Cs— vidékektől 1778.

1. Bóldog vidék! már megválok
Tőled; többet nem sétálok
Partjain vizeidnek.
Idegen vidékre mennem
Kell, nem lehet többé vennem
Jeleit szerelmidnek.
2. Azért mig tőlled elmennék
Hogy többé benned ne lennék,
Utolsó énekemet,
Tiszteletedre szentelem;
Tudod sok jót tettél velem,
Mert szerettél engemet.

3. Az után e' rózsá fára
Minden szemeknek láttára
Felfüggesztem sípomat,
Mellyel ennek árnyékában,
Bádjadt testem nyugottában
Fűvtam sokszor dallomat,
4. Természet alkotmányának
Hatalmos alkotójának
Illő dicséretére ;
Egy szerettem Barátomnak
Egy kedvelt Lelki másomnak
Szives tiszteletére.
5. Vigan indúlok az utánn
A' Végzéseim kimért után ;
Meggzokott énekemet
Nem is vészem többé elő,
Melly sokaknak vala kellő
Míg tartátok engemet ;
6. Mellyre a' Fülemléknek,
A' hűséges nyájj őrzőknek
Hajlott gyakran figyelme ;
A Pásztor fűtő Nimfáknak
És a' Pásztor Leánykáknak
Mellyre gyuladt szerelme.
7. De óh ! szerelmes vidékem
Bátor sorsom légyen nékem
Fényesb ; megemlékezem
Róllad ; e' barátság kötél
Mellyet véllem szentül kötél
Tartja kezében kezem.
8. Bár Dámétás ölelkezze
Mejjemet karjai közzé,
Még is e' jön eszembe :
Óh vajha ! mostan volnának
Dámon 's Aglájá karjának
Tagjaim öleltébe.
9. Vajha ! sorsomból részekre
Szakaszthatnék ! — — Én ezekre
Hullatom bőv könnyemet,
Barátim tiszteletére,
Kik vittek e' szerencsére
E' vidéken engemet.
10. Óh Dámon ! érdemet ¹ soka
Leve annak szerző oka
Hogy itt őrném nyájamat ;
'S e' szabad hegyek völgyében
Azok tenyésztetésében
Hogy elérném célomat.

¹ Tollhiba ; helyesen : érdemed.

11. A' te vigyázatod alatt
Esett jó izúnn a' falat,
Mellyet szájamba tettem;
Mindenem im e' kősziklák
E berkek, e' sugár bükkfák
Kiáltják, tőled vettem.
12. Boldog nyájjam im elhagyjuk
E' berkeket, s másnak adjuk
E' szokott legelőket.
Nem szökdécseljük ez után,
A' könnyű Vadkecskék után
E' köves hegy tetőket.
13. E' csörgedező patakok,
Kősziklából jött források
Nem oltják szomjuságunk;
A' magas szilfák árnyéki
A' bokros hársfák hajléki
Nem űzik bádjadtságunk.
14. Ágakat gyenge seregek
E' berkeken már nem szegek
Többeket számotokra;
E' víz mellett nem vezetlek,
Már több estvén nem vihetlek
Megszokott hálástokra.
15. Legelésztek szemléltében,
A' kősziklák tetejében
A' Kátiszsa szerelmét,
A' Doriméne hűségét
A' szép Treszka édességét,
Az Aglája kegyelmét.
16. Nem fuvom fülleléstekre;
Amarill tiszteletére
Sipomat nem fuvalлом;
Ezen völgyek Nimfáinak
E' berkek Pásztornéinak
Nem énekelem dallom'.
17. Óh kellemetes vidékem!
A' melly szerzettél én nékem
Illy sok vidám órákat,
Mellyben tölték őt telet el
Szívvel megelégedettel
Őrizvén e' nyájjakat;
18. Nem szedem már almáidat
Körtvélyidet, szilváidat
Kiket gyakran eltettem,
Hiv Pásztornéim kedvekért,
A' kiktől osztán ezekért
Kedves csókokat vettem.

19. Gerliczédnek nyögésit,
Fülemiléd zengésit,
Nem hallom már ezután ;
A' kősziklák magassára
Hágott Pásztornék szavára
Nem megyen versent futván.
20. Bérczeid nem szökdécelem
Másként parancsolni velem
Tetszett a Végzéseknék ;
Nem hallom már éneklésit,
Pásztornéidnak, 's zengésit
Öbliben e' völgyeknek.
21. Im mennem kell más határra
Esméretlen tájékjára
A' kis Tenger szélének.
Vallyon látlak é ez után
Egy néhány megérte után
Földed veteménnyének ?
22. Dámonom ! Kedves vidékem !
Pásztor Barátim ! én nékem
De e' kevés órákat
Engedjétek úgy végzenem
A' mint történt elkezdenem,
'S a' mint töltém azokat.
23. Becse drága az Időnek
Mellynek csak az esztelenek
Nem tudják hasznát venni,
Holott szapora lépéssel
Soha vissza nem téréssel
Szokott tóllünk el menni.
24. Gyenge Szellők ! mozdúljatok
Reánk csendesen fuvjatok
Jásmin jó illatokat,
Környülöttünk hizlaljatok
Bimbóztassatok 's nyissatok
Szagos Rózsa szálakat.
25. Leveli közt az ágaknak
Kik tartnak hűsset a' fáknak,
Halkal lengedezzetek ;
A hajnal vígabban keljen,
Híves források ez helyen
Lassan csörgedezzetek ;
26. Fülünkbe jöjjön csendesen
A' hang, a' Pásztor ékesen
Kit fuj gyepre dültével ;
'S mikor a' Dél melegében
Felkerül fejünk fölében
Aranyos szekerével

27. A' Nap, felhők emeltével
Frissítsen kristál vizével
Ama Bérczi kútfej ár,
Mellynél a' sűrű berkesben
Amor magát vonván lesben
Bizonyos prédára vár;
28. Hol nyilat, tegzét, puzdráját
Minden eszközt, ruháját
A' zöld pázsitra vetve
A' Kegy Szűzek kebelekre
Fejét hajtva, dúl ölkébe,
'S játszik véilek nevetve;
29. Játszadozva kap ijjához
Játszva ujjat a' szíjjához
Viszi a' fel huzásra,
Játszva veszi idegébe,
Ellővelli nevéttébe
A' nimfák csoportjára,
30. 'S minden lövését nyomdokja
Szerelem Istenkék sokja
Szárnyas csattogásával,
Kik körülé udvarolnak
Ekes rózsák 's virágoknak
Hintési 's hányásival.
31. Mint mikor a' Nap melege
Az ékes pillék serege,
Felett derül tisztára,
Csoportosan a' Déli szél
Fuvatjában szárnyára kél,
Ama viznek partjára
32. Melly őket viszi sebesen,
Hol bátrabban a' csendesen
Fuvó szellők ha jönnek
Annak tiszta kristáljában
Ártatlanság ruhájában
A' szebb Nimfák fürdenek — — —
33. A' szebbek? Óh nem! — — Csak a' szép
A' ki szeret. E' ferdő Nép
A' szép Nem gyalázatja;
Mivel Pásztorne létekre,
(Melly karban a' szerelmekre
Mindcn Szép szívét adja)
34. Soha csak egy Pásztornek is,
Sok ezer panaszzsinak is
Szívekben helyt nem adtak;
Rózsa szín ajakik mellyek
Csak csókokra teremtettek,
Csufással mosolygották

35. A' Szerelemnek Istenét,
Elszánta ez is mindenét
Most azt megboszszúllani,
Régen vár már illy jó órát
Majd meg adják most az árát
Mért kell vélle így bánni?
36. Szeme őket észbe vette
Kezét ijóra vetette
Melly még soha nem hibált.
Vad Lánykák! ha bátorkodom
Szabad lesz-é tudakodnom,
A' nyil sziven kit talált?
37. Óh e' méjj Sebek vettére
Hűséges tiszteletére
Eljöni tanuljatok
E' nagy hatalmu gyermeknek
Boszszuállásai ennek,
És sebei hathatók.
38. Kik esmérjük erősségét
Állandó gyönyörűséget
Szerezzen ez minékünk!
Neve emlékezetére
Gyenge érzékenység vére
Futkossa szívünk 's erünk!
39. Szerelem kegyes Istene
Ha nézéseem kedves lenne
Im tőlled egyet kérek,
Hozz barátom vigságára
Egy Lánykát, kinek láttára
Verjenek a' vér erek;
40. Ki nemes hajlandósággal
Bir, 's igéző mosolygással,
A' mint te hasonlóval,
Játszanak tekintetében
A' Kegy Szüzek; elméjében
Vig, 's tréfás légyen szóval,
41. A' ki naponként okozza
Ennek ujj örömét, hozzá
Adj egy tiszta szívet is,
E' légyen kedves Barátom
Ha már színedet nem látom
Helyettem hiv feled is,
42. Ki becsülje érdemedet
Kivel meg oszthasd szívedet
Élvén lelked lelkében;
Igy éltek kedvénn az égnek
A' barátság 's csendességnek
Szerencsés kebelében.

43. Én pedig ha mi vétséggel
Vóltam, Kegyelem! — — Ezekkel
Elbúcsúzom tőletek;
Dámetás keze alájja
Kell sietnem. Mindanyája
Egészségben légyetek!
44. Kedves Juhaim menjünk már
Az idő is im majd eljár,
Akiunk felé forduljunk,
Még ott háljunk ez éjszakán
A' piros hajnal hasadtán
Hólnap utnak induljunk.
45. Ugy is kékül az Egeknek
Színe; a' magas hegyeknek
Tetejek veresedik,
A' madarak csendesednek,
A' völgyek is hivesednek,
Jele hogy estveledik.

KÖZLI: CSÁSZÁR ELEMÉR.

XVII. ÉS XVIII. SZÁZADI VERSES TALÁLÓS MESEK A SÁROSPATAKI KÖNYVTÁRBÓL.

I. XVII. századiak.

Mesék.

I.

Én töllem mindenek minap rettegének
Hat lábaim voltak, s - bezzeg gyors is valék
Már alig van két jó, illy véletlen járék,
Gazdagból szegénnyé jaj melly hamar levék.

Selim. intelli[gitur]. (Visszajáról olvasandó: *Miles.*)

Más. [II.]

Mig él az én anyám addig nem születem
De miheltyen meg hal mindgyárast születem
Joliehet nem vagyok s - mégis meg ölhetem
De jaj énnékemis mert így kel el veszнем.

arepiv. (*Vipera.*)¹

III. Mese.

Vagyon edgy vitéznek itt edgy ugró löva
Vgyan ennek vagyon edgy kis báránycája
Báránynak hátára látám ez paripa
Felugordván rajta nyargalodzik vala.

¹ A dült betűkkel szedett megfejtések a kiadó pótlásai.